

Nr 12.

Ankom till Riksdagens kansli den 8 mars 1910 kl. 2 e. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t beträffande allmänna lokalers upplåtande för politiska möten.

Till utskottets behandling har blifvit hänvisad en inom Andra kammaren af herr *Pålsson* väckt motion, nr 199, däri hemställts, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande af åtgärder i syfte att rätten för politiska mötens hållande i allmänna lokaler måtte göras lika för olika politiska partier.

Motionen.

Till stöd för denna hemställan har motionären anført följande:

»Med de nya rösträttsbestämmelsernas ikraftträdande har behovet af politisk upplysningsverksamhet i hög grad stegrats. Alla politiska partier behöfva nu bedrifva sådan verksamhet, och till denna verksamhet bör det allmänna ställa sig neutralt.

De nya rösträttslagarna kräfva också vid sin snart förestående tillämpning, att plats beredes för de olika partiernas sammanträden, hvarvid medlemmarna kunna gemensamt dryfta samhällliga spörsmål.

Däriigenom att den nya lagen om proportionella val förutsätter starka partibildningar, har ju den politiska partibildningen af staten legaliserats och bör således af såväl denna som andra mera lokala myndigheter gynnas och omhuldas. Särskildt bör i detta afseende full och oinskränkt likställighet råda, så att ej ett visst parti gynnas, där ett annat parti förbjudes t. ex. lokal.

Bih. till Riksd. Prot. 1910. 9 Saml. 2 Afd. 2 Band. 12 Häft. (Nr 12.) 1

Det är i synnerhet lokalfrågan, som åtminstone på landsbygden utgör det svåraste hindret att öfvervinna för ett parti i organisation. Man behöfver stå synnerligen väl anskrifven hos socknens alla skolrådsledamöter för att få t. ex. en skolsal öppnad för hållande af ett politiskt föredrag. Ibland hjälper det ej ens, om man lyckats förvärfva hela skolrådets medgifvande, ty skolrådets ordförande kan ju i diktatorisk maktfullkomlighet inlägga sitt »veto», och för detta böjer sig i många fall skolrådet. Därigenom förfaller ju till stor del möjligheten att göra folkets breda lager bekanta med de nya rösträttsbestämmelserna, som härefter komma att bestämma öfver deras väl eller ve.

För alla parter borde det således stå klart, att för påskyndandet af denna partibildning borde vissa församlingsbyggnader stå öppna för större politiska sammanträden. Jag syftar här närmast på sockenstugor och skolsalar. Skolorna nyttjas ju redan nu på de flesta ställen i upplysningens tjänst, icke minst därigenom att föreläsningsföreningarna få disponera skolsalarna. Steget vore således ej så stort, men fullkomligt följdriktigt, om det politiska upplysningsarbetet äfven där fick tak öfver hufvudet. För att nå detta mål måste beslutanderätten i denna sak flyttas från skolråden som korporation eller dess ordförande till någon viss minoritet inom densamma. Skolsalen kunde ju t. ex. få användas vid politiskt föredrag, om en skolrådsledamot därom hos skolrådets ordförande gjorde anmälan. Naturligtvis borde denna skolrådsledamot ansvara för uppkommen skada; kanske kan saken ordnas på annat och bättre sätt. Säkert är emellertid, att vid utlämnande af skolsalar för hållande af politiska föredrag skolråden på många platser visat sig vara partiska.

I allmänhet disponerar den politiska högern, hur den finner för godt, allmänna lokaler. Öfver kyrka, sockenstuga och skolhus förfogar den så godt som undantagslöst på grund af sin kommunala ställning, medan samtidigt andra partier äro så godt som utestängda. Att detta är ett missförhållande, som bör rättas, synes mig uppenbart.

Frågan är, hur detta skall kunna ske. Två vägar synas klara. *Antingen* böra allmänna lokaler hållas *öppna* för alla partier eller ock böra de *stängas* för alla. Naturligtvis förutsätter jag här, att med politiska partier endast menas sådana, som deltaga i politiskt valarbete, hvilket ju blir lätt att kontrollera, då det proportionella valsättet med all säkerhet genomför fasta och klara partibildningar.

Hvad den första vägen, att lokalerna hållas öppna för politisk upplysningsverksamhet, angår, skulle den ju kunna för sockenstugornas vidkommande ordnas så, att valledningen för de olika i valkretsen

arbetande partierna skulle äga rätt att mot skälig ersättning, som i hvarje fall borde vara lika, få förhyra ifrågavarande lokaler, så framt dessa ej vid tillfället i fråga vore för annat ändamål upptagna.

För skolsalarnas vidkommande torde bestämmelserna kunna blifva enahanda, dock under förutsättning, att möten ej finge inverka störande på skolans arbete. Därjämte borde här naturligtvis hänsyn tagas till de extra rengöringskostnader, som blefve nödiga, äfvensom så långt möjligt vore i skolan boende lärares befogade önskemål. I hvar fall borde dock för alla partier full likställighet i fråga om dispositionsrätten genomföras.

Ett ordnande af ifrågavarande angelägenhet i öfverensstämmelse med hvad jag här ofvan skisserat svarar nog bäst mot tidsandan och de för alla partier växande behofven af offentliga samlingslokaler. Men skulle den ej kunna ordnas på detta sätt, så torde den enklaste grad af politisk rättvisa bjuda, att allmänna lokaler konsekvent stängas äfven för högern och dess propaganda. Ty det nuvarande tillståndet, hvarpå tidt och ofta de mest upprörande exempel på öfvergrepp mot det allmännas neutralitet till olika partier anföras i pressen, är alltför olidligt och orättvist att i längden tolereras af de skattebetalare, som nu i många fall nära nog konsekvent utestängas.»

Utskottet delar till fullo motionärens uppfattning, att behofvet af lokaler för politiska sammankomsters hållande blifvit efter de nya rösträttsbestämmelsernas tillkomst mera kännbart än förut.

*Utskottets
yttrande.*

Medan tillförene dylika sammankomster hufvudsakligen förekommit endast i samband med förestående val till Andra kammaren och, såvidt angår landtvalkretsarna, oftast hållits å en eller ett fåtal centralt belägna platser inom valkretsen, där lokalfrågan icke beredt några nämnvärda svårigheter, synnerligast som sammankomsterna ej sällan anordnats utom hus, har åter genom de nya bestämmelserna angående val till landsting och Andra kammaren väsentligen andra förhållanden i förevarande hänseende inträdt.

Det nya valsättet betingar ju, såsom motionären med rätta framhållit, starka partibildningar; och under den lifliga valrörelse, som i och för de stundande landstingsmannavalen under de senaste månaderna gått fram öfver landet, har insikten härom uppenbarligen alltmera trängt igenom bland folkets alla lager. Sammankomster för åhörandet af föredrag eller anställandet af diskussioner i politiska spörsmål hafva där-

under i stor utsträckning hållits inom landets skilda delar, och möten hafva i organisationssyfte anordnats af de särskilda partibildningarna å de platser, där förutsättningar för bildandet af lokala afdelningar af vederbörande parti synta vara för handen.

Ett synnerligen stort antal sådana lokala partisammanslutningar, omfattande vanligen en eller flera kommuner, hafva redan bildats; och, där sådana föreningar ej kommit till stånd, företrädas respektive partier i regel inom de särskilda kommunerna af s. k. sockenombud med uppgift att, intill dess dylik lokalafdelning bildats, söka bland likatänkande kommunmedlemmar verka för partiets intressen vid förekommande politiska val.

Om ock den lifaktighet i politiskt hänseende, som för närvarande gör sig så starkt förnimbar öfverallt ute i landet, icke kommer att i samma grad äga bestånd, sedan väl det nu pågående organisationsarbetet i stort sedt genomförts, är det dock ej tvifvel underkastadt, att äfven under de nya rösträttsbestämmelsernas fortsatta tillämpning ett energiskt upplysningsarbete i politiskt afseende kommer att af målmännen för de särskilda partiåskådningarna bedrifvas bland såväl partimedlemmar som ock icke partianslutna medborgare.

Ett behof af lokaler för bedrifvandet af dylik upplysningsverksamhet äfvensom för beredandet inom de särskilda partien af de politiska valen torde fördenskull komma att äfven allt framgent förefinnas, och, i den mån hinder för tillgodoseendet af detta behof föreligger, är det enligt utskottets förmenande en angelägenhet af allmänt intresse att söka i görligaste mån råda bot därför.

Att svårigheter i detta hänseende emellanåt yppats, är af erfarenheten bekräftadt. Dock gäller detta, såsom i motionen ock antydts, hufvudsakligen landsbygden. De lokaler, som man därstädes har att i nu förevarande hänseende företrädesvis räkna med, äro tingshus, gästgifvargårdar och järnvägshotell, religiösa lokaler, skolor och sockenstugor äfvensom byggnader, tillhöriga vissa bolag samt nykterhets- och arbetarföreningar m. fl.

Mångenstädes å landsbygden finnas emellertid ej andra lokaler, lämpade för ifrågavande sammankomster, än kommunens sockenstuga och skolsalar, och, äfven där andra lämpliga lokaler finnas, stå de ej alltid att erhålla för nu ifrågavarande ändamål.

Hvad angår kommunernas sockenstugor och skollokaler, hvilka ju närmast äsyftas i motionen, upplåtas dessa för närvarande för politiska sammankomster å vissa platser, å andra åter icke.

I likhet med motionären anser utskottet det vara ett uppenbart missförhållande, då dessa lokaler, såsom understundom är fallet, upplåtas åt endast ett visst politiskt parti. Att full likställighet i detta hänseende bör iakttagas beträffande samtliga i politiskt valarbete deltagande partier, synes utskottet vara själfallet.

Bestämmanderätten öfver ifrågavarande lokalers upplåtande för nu afsedda ändamål tillkommer ytterst vederbörande kommunalstämma och kyrkostämma, men, i den mån å dessa icke fattats något beslut i frågan, vederbörande kommunalnämnd och skolråd. Ofta blifver det emellertid i verkligheten sistnämnda myndigheters ordförande, som därutinnan ensam bestämmer, enär framställningar om lokalernas upplåtande vanligen göras så kort före deras tilltänkta begagnande, att med afgörandet därom icke kan anstå, tills berörda myndigheter därefter sammanträda.

Motionären synes närmast hafva tänkt sig den ändring i nuvarande förhållanden, att upplåtandet af ifrågavarande lokaler för det i motionen afsedda ändamål borde genom lagstiftning garanteras för det fall, att någon medlem af nämnda myndigheter därom hos ordföranden gjorde framställning.

Då emellertid dessa myndigheter icke utses medelst en proportionell valmetod, är det tydligt, att ingen garanti finnes för att samtliga i en kommun förefintliga politiska partisammanslutningar äro inom samma myndigheter representerade.

Enligt utskottets förmenande tillgodoses det önskemål, som motionen afser att främja, säkrast därigenom, att i de kommuner, där det för politiska sammankomster icke står att erhålla andra för ändamålet lämpliga lokaler än sockenstuga och skolsalar, förslag väckes å vederbörande kommunal- eller kyrkostämma om dylik lokals upplåtande för nämnda slag af sammankomster efter framställning af styrelsen för inom kommunen eller den valkrets, kommunen tillhör, befintlig politiskt partisammanslutning.

Utskottet håller för visst, att, i den händelse behofvet af lämpliga lokaler inom en kommun för politiska sammankomster ej kan tillgodoses på annat sätt, vederbörande kommunal- eller kyrkostämma icke skall ställa sig afvisande mot sålunda framställda förslag. De närmare villkoren för lokalernas disponerande i de af motionären angifna hänseendena komme gifvetvis samtidigt att af stämmorna prövas. Att full likställighet därvidlag komme att visas samtliga partier, torde få anses själfallet.

Enligt hvad utskottet erfarit, har under den senaste tiden i ett

flertal kommuner förslag af nu angifna innebörd väckts och af vederbörande stämma bifallits.

Först i den mån erfarenheten skulle ådagalägga, att behovet af lokaler inom kommunerna för politiska sammankomsters hållande icke låter sig tillgodoses på det af utskottet sålunda antydda sätt, synes det utskottet böra tagas under ompröfning, hvilka särskilda åtgärder i dylikt syfte lämpligen kunna och böra från det allmännas sida vidtagas.

Jämlikt af utskottet inhämtade upplysningar från Norge och Finland finnas ej heller i dessa land några bestämmelser, hvarigenom de olika politiska partien tillförsäkrats rätt att för sammankomsters hållande använda kommunerna tillhöriga lokaler.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon
Andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 mars 1910.

På utskottets vägnar:

BROR PETRÉN.